

読解練習

ヒンディー語の子ども向けの短編小説を紹介することとします。子ども向けと言っても、表現はかなり難しいのですが、少なくとも現在のインドの公立私立の小学校で使われている内容の空疎な、語彙だけがしかし難しいという作り物のテキストとは少し違います。翻訳を付けますので、後は、おもちの辞書の助けを借りて、どうか挑戦してください。

作品名は、कुत्ते की कहानी、作者はヒンディー語現代散文文学の父と言われるプレームチャンド **प्रेमचन्द (1885~1936)** です。発表されたのは **1936** 年、作者の最晩年の年です。野良犬として生まれた仔犬が人間の世界の中で、いろいろな経験を積んでいくというお話なのですが、インドの仔犬だけあって、経験を積むたびに正しい教訓を学び、「人間的成長」を遂げていく、それなりに楽しい物語になっています。その冒頭のお話です。

ちなみに、写真に写っているのは、現代インドの野良です。写真奥に、もう一匹映っているのですが、わかるでしょうか。手前の女の子が二人、門の前からじっと野良を見ています。二人と一匹の間に、何とかコミュニケーションができればいいのですが。(ただし、現実にはインドでは狂犬病がありますから、犬には十分気をつけてください。)

बालको! तुमने राजाओं और वीरों की कहानियाँ बहुत सुनी होंगी, लेकिन किसी कुत्ते की जीवन-कथा शायद ही सुनी हो। कुत्तों के जीवन में ऐसी बात ही कौन-सी होती है, जो सुनाई जा सके। न वह देवों से लड़ता है, न परियों के देश में जाता है, न बड़ी-बड़ी लड़ाइयाँ जीतता है, इसलिए भय है कि कहीं तुम मेरी कहानी को उठाकर फेंक न दो। किंतु मैं तुम्हें विश्वास दिलाता हूँ कि मेरे जीवन में ऐसी कितनी ही बातें हुई हैं, जो बड़े-बड़े आदमियों के जीवन में भी न हुई होंगी। इसीलिए मैं आज अपनी कथा सुनाने बैठा हूँ। जिस तरह तुम कुत्तों को दुत्कार दिया करते हो उसी भाँति मेरी इस कथा को ठुकरा न देना। इसमें तुम्हें कितनी ही बातें मिलेंगी और अच्छी बातें जहाँ मिलें, तुरंत ले लेना चाहिए।

語句説明 :

बालको ; 複数への呼びかけの格です。同じ複数形でも次の文にでている **राजाओं** や **वीरों** のような鼻母音形とはなりません。

सुनी होंगी ; 他動詞 **सुनना** の完了分詞が目的語である **कहानियाँ**(女性・複数形) に対応しています。また、完了分詞に **होना** の直接法未来形が接続しているために、強い推量「～だろう、～でしょう」の意味を表しています。

शायद ही ; つよい否定を表現します。「まず～ないだろう、きっと～ないだろう」

अपनी कथा सुनाने बैठा हूँ ; **सुनाने** とあるのは、その後に目的を表す表現の～
के लिए, ~को などが省略されていると考えてください。

翻訳 :

子供たち！君たちは王様や勇敢な人たちのお話しを聞いたことがあるだろうね。でも、犬の一生の話なんてきっと聞いたことはないだろうな。犬の一生の話になんか、なにか聞くことってあるのかな。犬は魔物と戦ったりしないし、天女の国にもいったりしないし、大きな戦争もしないし、だからひょっとしてぼくの話しなんか放り投げてしまうんじゃないかと心配だ。でも、信じてほしい。ぼくの一生にも立派な人たちの一生にあったようなことがたくさんあったんだ。だから、ぼくは自分のお話しを始めようと思うんだ。いつも犬

を追い払っているみたいに、ぼくのこのお話しを邪険にしないでほしい。ここにはいろいろなことがあったし、それがいいことだったならば、すぐにそれを学んでほしいな。

— 2 —

जब मेरा जन्म हुआ, तो मेरी आँखें और कान बन्द थे। इसलिए नहीं कह सकता कि बाजे-गाजे बजे, गाना-बजाना हुआ या नहीं। मुझे तो कुछ सुनाई न दिया। हाँ, जिस बिछावन में मैं लेटा था, वह रुई की भाँति नर्म था। सर्दी जरा भी न लगती थी। मैं दिल में समझ रहा था, किसी बड़े घर में मेरा जन्म हुआ है, लेकिन जब आँखें खुलीं, तो मैंने देखा कि एक भाड़ की राख में अपनी माता की छाती से चिपटा हुआ पड़ा हूँ। हम चार भाई थे। तीन लाल थे। मैं काला था। उस पर सबसे छोटा और सबसे कमज़ोर।

語句説明 :

आँखें और कान बन्द थे; 性・数の異なる複数の主語を一つの動詞が受ける時は、それがモノの場合は、動詞に近い方に従います。ここでは **कान**(男性・複数形) に対応して、動詞が **थे** となっています。

翻訳例 :

ぼくが生まれたときは目もみえなかったし、耳もきこえなかった。だから、音楽や歌があったのかどうかはわからない。何にも聞こえなかったから。でも、ぼくが横になっていたところは何か綿のようにあたたかかった。少しも寒さを感じなかった。どこかおおきな御屋敷に生まれたのかなって思った。でも、目があいてみると、かまどの灰の中にお母さんの胸にくっついて寝てたのさ。ぼくらは4人兄弟だった。赤いのが3匹、ぼくは黒で、一番小さくて弱かったんだ。

— 3 —

माताजी भी हम लोगों के पास कम ही रहती थीं। उन्हें खाने की टोह में इधर-उधर दौड़ना पड़ता था। वह रात-रात भर जागकर गाँव की रक्षा करती थीं। क्या मजाल कि कोई अनजान आदमी गाँव में कदम रख सके। दूसरे गाँव

के कुत्तों को तो वह दूर ही से देखकर भगा देती थीं। जब किसी खेत में कोई साँड़ घुसता तो उसे दूर तक भगा आतीं, मगर इतना सब कुछ करने पर कोई उन्हें खाने को न देता था। बेचारी पेट की आग से जला करती थीं। उसपर हम लोगों की चिंता उन्हें मार डालती थी। इसलिए जब भूख सताती, तो कभी-कभी वह चोरी से घरों में घुस जातीं और खाने की जो चीज़ मिल जाती, लेकर निकल भागतीं। उन्हें देखते ही लोग दौड़ते और घरों के द्वार बन्द कर लेते।

एक दिन बड़ी ठण्ड पड़ी। बादल छा गए और हवा चलने लगी। हमारे दो भाई ठण्ड न सह सके और मर गए। हम दो ही रह गए। माताजी बहुत रोई, मगर क्या करतीं? गाँव वालों को फिर भी उनपर दया न आई। आदमी इतने मतलबी और बेदर्द होते हैं, यह मैंने पहली बार देखा।

語句解説 :

क्या मजाल कि; कि 以下の内容が起り得ないことを強く表現します。

जला करती थीं; 動詞 जलना の男性・単数形の完了分詞に करना が結びついた複合動詞で、習慣的に繰り返される行為を表します。 करना に先立つ完了分詞は常に男性・単数形となります。

उन्हें देखते ही; 未完了分詞が～ते ही という形で使われると、「～してすぐに、～すると途端に」の意味を表します。

翻訳例 :

お母さんもあまりぼくらの傍にはいなかった。食べ物を探してあちこち走り回らなければならなかったから。毎晩、毎晩、村の番をしていた。誰かよそ者が村に入り込むなんてありえなかった。他の村の犬なんか遠くに見えただけで追い払ったものさ。誰かの畑に雄牛が入り込むような時にも、遠くまで追い払った。でもこんなにしても誰もお母さんに食べ物をくれようとはしなかった。かわいそうにいつも腹をすかせていたし、おまけにぼくらの心配もあった。だから、腹が減ってたまらなくなると、ときどき人間の家にこっそりはいって行って、なんでもあるものを盗んできたものだった。お母さんを見たときとたん人間はあわてて、家の扉を閉めるんだった。

ある日、とても寒い日があって、雲が広がって、風も吹いていた。兄弟二匹は死んでしまつて、ぼくら二匹だけになった。お母さんはずいぶん泣いたけど、どうしようもなかつ

た。村の連中はそれでもぼくらのことなんかなんとも思わなかった。人間がこんなに自分勝手なつめたいなんてぼくははじめて知った。

— 4 —

एक दिन गाँव में उत्सव था। एक बनिये के यहाँ ब्राह्मण-भोजन था। सैकड़ों जमा थे। पूरियाँ बन रही थीं। (中央の丸い揚げパンがプーリーです。)

माताजी बार-बार उधर जातीं, पर दुत्कार पाकर भाग आती थीं। किसी को इतनी दया न आती थी कि एक टुकड़ा उनकी ओर फेंक दे। एक टुकड़ा दे देने से कुछ कमी न पड़ जाती, पर यह कौन समझाए? जब सब चीज़ें तैयार हो गईं तो आँगन में पत्तल डाल दिए गए। लोग अपने-अपने आसन पर जा बैठे और भोजन परसा जाने लगा। उसी समय माताजी वहाँ पहुँचीं। हम दोनों भाई भी उनके साथ थे। द्वार पर ही एक आदमी ने दुत्कारा मगर माताजी भागी नहीं, पूँछ हिलाने लगीं और वहीं बैठ गईं। वह आदमी जब किसी काम से भीतर चला गया तो माताजी भी दबे पाँव दालान में जा पहुँचीं। उन्हें

देखकर चारों तरफ से धत्-धत् का ऐसा कोलाहल मचा कि माताजी घबरा गई। दो-तीन आदमी डंडे लेकर दौड़े। माताजी को अगर दालान से निकल जाने का रास्ता मिलता, तो वह उधर से बाहर निकल जातीं, लेकिन उधर लोग डंडे लिए खड़े थे, इसलिए माताजी बैठे हुए आदमियों के बीच से होकर मोरी के रास्ते बाहर निकल आईं।

語句解説 :

दबे पाँव; 忍び足で、そっと

निकल जाने का रास्ता मिलता; 未完了分詞を用いた事実に反する仮定の表現です。出ていく道が見つかったなら (実際は見つからなかった)

翻訳例 :

ある日、村でお祝いがありました。ある商人の家でバラモンを招待するごちそうがあった。何百人という人が集まった。揚げパンを揚げていた。お母さんは何度も近づいて行きたけれど、追い払われてしまう。一切れのパンももらえない。一切れくれたからと言って、それがなんだろう。用意ができると、中庭に葉皿が置かれた。食事がよそわれ始めた。みんな自分たちの席に腰をおろしかけた。その時、おかあさんはそこに行った。ぼくらも一緒だった。戸口にいた男が追い払いかけたが、お母さんは尻尾を振って、そこに座りこんだ。男が何かの用で中にはいったので、お母さんもそっと家の玄関先に入って行った。お母さんを見て、あちこちでシッシッ、コラッという大騒ぎになった。お母さんは驚いた。2, 3人の男たちが棍棒を持って駆け出してきた。お母さんはもし玄関のわきから外へ出る道が見つかったらそうしていただろう。でも、そっちからは棍棒をもった男たちがたっていた。そこで、お母さんは座っている客たちの真ん中を通過してどぶぞいに外へ出て行った。

— 5 —

मगर तमाशा तो देखिए, कि माताजी के बाहर निकलते ही भोजन करने वाले भी उठ खड़े हुए! जानते हो क्यों? माताजी के उधर से निकल जाने के कारण भोजन भ्रष्ट हो गया। विचार होने लगा कि क्या किया जाए” बेचारा बनिया फूट-फूटकर रोने लगा। कुछ लोग कहते थे, इसमें दोष ही क्या है, कुतियाने पत्तलों में मुँह तो डाला नहीं, छूने से क्या होता है, किंतु जो बहुत

कुलीन थे, वे कुतिया का बीच से निकल जाना ही भोजन को भ्रष्ट करने के लिए काफी समझते थे। आखिर इन्हीं कुलीनों की जीत हुई और सारा भोजन अछूतों में बाँट दिया गया। उस दिन माताजी ने खूब पेट-भर खाया। ऐसा सुख उन्हें जीवन में कभी न मिला था।

翻訳例 :

その騒ぎときたら。お母さんが外へ逃げだしたとたん、食事をするために腰をおろしていた人間たちが立ち上がった。どうしてかわかる？ お母さんがそこを通ってにげたものだから、食事が不浄になったというんだ。どうすればよいのか相談がはじまった。あわれな商人は大声で泣き出した。何も困ることはないという人たちもいた。犬は食事に口をつけたわけじゃない。触れたくらいがどうした？ でもとても位の高い人たちからすれば、犬が間を抜けて走ったというだけで、食事は不浄のものとなるというわけだ。結局、その人たちの言い分が通った。そして食事はすべて身分の低い貧乏人に与えられた。その日、お母さんは腹いっぱい食事をした。そんな幸せはお母さんにとって一生の中で初めてのことだった。

— 6 —

लेकिन उस बेचारी के भाग्य में सुख लिखा ही न था। भोजन करके जरा लेटी ही थीं कि बनिया डंडा लिए आ पहुँचा और लगा पीटने। माताजी को भागने का अवसर न मिला। ज़ोर-ज़ोर से चिल्लाने लगीं। उनका विलाप सुन पत्थर भी पसीज जाता, पर उस निर्दयी को ज़रा भी दया नहीं आई। मैं मन में कुढ़ रहा था। अपना कुछ वश होता, तो बनियेराम को इस बेदर्दी का मज़ा चखा देता। लेकिन ज़रा-सा बच्चा क्या करता! बारे यह विलाप सुनकर कुछ लोग जमा हो गए और समझाने लगे---जाने दो भाई, भूख में आदमियों की बुद्धि तो भ्रष्ट हो ही जाती है, यह तो पशु है, इसे क्या मालूम, किसका फायदा हो रहा है, किसका नुकसान। अब तो जो हो गया, सो हो गया। इसे मारकर क्या पाओगे? बनिये के चित में यह बात बैठ गई और माताजी की जान छूटी।

語句解説 :

लगा पीटने; पीटने लगा が倒置されたもの。

पत्थर भी पसीज जाता; 「石でも哀れを催す、同情する」という意味の慣用表現。पसीजनाは、「汗を流す、水分がにじみ出る」が本来の意味。

जो हो गया, सो हो गया; 「済んだことは仕方がない」という意味の慣用表現。

翻訳例：

でも、お母さんの運命には幸せという言葉は書かれていなかった。食事をしてきて横になったかと思ったとたん、あの商人が棍棒を持ってやってくるとお母さんを殴りつけはじめた。お母さんは逃げる間もなかった。キャンキャンと悲鳴をあげた。鳴き声を聞けば石でさえも涙を流すだろうと思う。でも、あの情け知らずの商人は哀れとも思わない。ぼくは腹が煮えくりかえった。もしできるものなら、あいつに思い知らせてやった。でも小さな犬ころになにができるだろう。鳴き声を聞いて人が集まってきて、男をなだめ始めた。許してやれよ。腹が減ったらにんげんだって分別を無くすんだ。こいつは獣じゃないか。いいことも悪いことも区別がつかないんだ。もう済んだことはしかたがないじゃないか。こいつを殴ってどうなる。商人はようやく思い当たったようだった。そしてお母さんは命が救われた。

— 7 —

उसी दिन शाम को एक बटोही गाँव में आकर ठहरा। उसने एक पेड़ के नीचे उपले जलाए और हाँडी में दाल चढ़ाकर आटा गूँधने लगा। आटा गूँध चुकने पर उसने हाँडी उतार दी और सामने के कुएँ पर पानी लेने चला गया। गूँधा हुआ आटा पत्तल पर रखा हुआ था। इतने में माताजी घूमती हुई वहाँ पहुँच गईं और शायद यह समझकर कि मुसाफिर ने कुएँ पर से ही धत्-धत् करना शुरू किया, लेकिन माताजी ने फिर भी न देखा। बेचारा माथे पर हाथ धरकर रोने लगा। आज तीन दिनों का भूखा, थका-माँदा, उसपर भगवान की यह लीला! दो-तीन आदमियों ने समझाया---भाई, तुम्हारा तो चार-छ आने का नुकसान हुआ, कल तो इसने हज़ारों पर पानी फेर दिया।

語句解説：

इतने में; こうしているうちに、その内に

翻訳例：

その日の夕方、ある旅人が村にやってきて泊まった。彼は一本の木の下に、かまどをすえて、牛糞を燃やして、鍋で豆を煮てから小麦粉をこね始めた。こね終わると、彼は鍋をおろし、近くの井戸から水を汲みにでかけた。こねた小麦粉は葉皿に乗せてあった。そうしているうちに、お母さんがそこにやってきた。たぶんそれを見たからだろう、旅人は井戸の近くからコラッ、コラッと怒鳴り出したが、お母さんは気にしなかった。かわいそうな旅人は額に手を打ち付けて嘆き始めた。3日ぶりの飯だったのに、疲れきっていたのに、それなのに神様のこの仕打ちとは！集まってきた男たちが慰めて言った。あんたの損なんかわずかのものじゃないか、さっきはこいつのせいで何千ルピーという損になったんだよ。(原文では、कल「昨日」という語がつかわれていて、同じ日の出来事とする個所とは矛盾するのですが、翻訳では「さっきは」としておきました。このあたりはおおらかに考えましょう。)

— 8 —

मुसाफिर ने कहा---मैं क्या जानता था कि चांडालिन घात में बैठी हुई है! बूढ़े चौधरी बोले---जान पड़ता है, आज का तुम्हारा भोजन उसी के भाग्य में था। मसल है, “शाह की मुहर आने-आने पर, खुदा की मुहर दाने-दाने पर।” फिर से बना-खा लो।

बेचारे मुसाफिर ने फिर से चौका लगाया और भोजन बनाने लगा। चौधरी वहीं बैठे रहे। मुसाफिर ने पूछा---बाबा, मैं आपकी उस कहावत का मतलब नहीं समझा। ज़रा समझा दीजिए।

चौधरी बोले---एक फकीर यही कहकर सबके दरवाज़े पर भीख माँगता फिरता था।---“शाह की मुहर आने-आने पर, खुदा की मुहर दाने-दाने पर।”

एक मनचले रईस ने उस फकीर से कहा---साईं, यह बात समझ में नहीं आती, भला दानों पर कैसी मुहर?

साईं ने कहा---नहीं बेटा, खुदा जिसको जो दाना देना चाहेगा, वही पा सकता है। दूसरा हरगिज़ नहीं पा सकता। इसकी जब चाहो तब परीक्षा कर सकते हो।

語句解説：

घात में बैठी हुई है; घात में बैठना は「待ち伏せする」の意

साई; は स्वामी からできた言葉で、宗教家、行者などに対する敬意を込めた呼びかけの語。

翻訳例：

旅人は言った、「この雌犬めがここで待ち伏せしていようとは知らなんだ。」村の年寄りが言った、「今日のアンの飯はこいつが食うことにきまっていたようじゃな。まさに、王様の印は金貨にあるが、神様の印は飯の一粒一粒にある、とはよく言うたもんじゃ。まあまた料理して食うがいいさ。」

哀れな旅人はまたかまどを用意して食事を作り始めた。年寄りはまだそこに座っていた。旅人は言った、「ところで、あなたの言ったことわざの意味がよくわからないんじやが。教えてくださいませんか。」

年寄りは言った、「ある行者が物乞いをしながら家々を回っておったとき、“王様の印は金貨にあるが、神様の印は飯の一粒一粒にある”とっておった。」

そのとき、一人の浮かれた金持ちがその行者に言ったのさ、「お坊様、何を言っておられるのかよくわからんのじやが。一粒一粒に印があるってどういうことだい？」とな。

行者は言った。「いいかね、神様がやろうと思えばその者だけがそれを貰える。他の者は絶対にそれを手にすることができない。もし試してみなければ試してみるがいい。」

— 9 —

रईस ने एक ज्वार का दाना हाथ में लिया और कहा---देखिए, मैं इसे अपने मुँह में डालता हूँ। अगर खुदा की इसपर मुहर है, तो किसी और को दे दे।

यह कहकर उसने दाने को अपने मुँह में फेंका, पर दाना मुँह में न जाकर ज़मीन पर गिर पड़ा और एक चिड़िया उठाकर ले गई।

रईस भौचक्का-सा रह गया। बस, आप भी याद रखिए कि न तो कोई किसी को खिलाता है, और न किसी का खाता है। सबको खिलाने वाला ईश्वर है।

語句解説：

भौचक्का-सा रह गया; 形容詞の後に来る सा は「～のような」の意味を伝えた

り、形容詞の意味を強調したりします。रह जाना はそのままの状態に留まる、変化しない、という意味を表す複合動詞の例です。

翻訳例：

金持ちは、一粒のキビを手にとってこう言った。「見てろよ、俺はこれを自分の口の中に放り込むぞ。もし神様の印がこの粒に押してあるなら、だれでもよいから取ってみよ。」

こう言って、彼はキビの粒を口の中にほうりこんだ。ところが、粒は口の中には入らず、地面に落ちてしまった。そして小鳥が一羽それを加えて飛んで行ってしまった。

金持ちはぼうぜんとしていた。あなたも覚えておくといいぞ。誰かが誰かを食べさせたり、誰かに食べさせてもらったりということはないのじゃよ。みんなを食べさせるのは神様なのじゃよ。」